ANDERSON ÖYKÜSÜ

Bu yazı, aslı "The Anderson Story" başlıklı olan İngilizce bir konuşmanın Türkçeye çevirisidir.

18. yüzyıl başlarında, geleneksel yapıcılık mesleği ve sanatının hemen hemen tüm Batı Avrupa'da artık çöküntüye uğradığı görülüyordu. Tümüyle tarihin sayfaları arasında yer almaya yöneldiği zaman, artık **Operatif Masonluk** olarak anılmasına başlanacaktı.

Operatif Masonluğun çöküşü, İngiltere'de çok daha belirgindi. Bunun nedeni, Britanya'daki ekonomik ve siyasal yapının Kıta Avrupası'ndaki ülkelere oranla yer yer hayli farklı olmasıydı.

Dolayısıyla, Operatif Masonluğun yerini alacak olan **Spekülâtif Masonluk** önceleri İngiltere'de görüldü. Bu değişimi ortaya çıkaranlar, 17. yüzyıl ve öncesinde **"kabul edilmiş masonlar"** olarak anılan kişilerdi. Meslekten olmayan bu gibi kişilerin mason localarına üye olarak alınmasına 15. yüzyıl ortalarında başlanmıştı.

Birçok masonik yazında, Spekülâtif Masonluğun günümüzde "Operatif Masonluk" olarak anılan geleneksel yapıcılık mesleği ile mimarlığın bir devamı olduğu belirtilir. Hatta öncekine "operatif sanat", sonrakine "spekülâtif bilim" dendiği de olur.

Ancak yakın geçmişimizin bulguları, "devam" olgusuna ilişkin görüşü desteklemiyor. Bu konuda henüz ortaya kesin bir yargı konmuş değilse de, geçmişin bu varsayımının yanlış olabileceği belirtiliyor. Spekülâtif Masonluğun bambaşka amaçlarla kendi başına oluşturulduğu, bu oluşumun o sırada varlığı süren bir örgütsel yapı içinde sağlanması için Londra'daki bazı locaların ele geçirildiği,

sonra da tarihçesini sağlam bir temel üzerine oturtmak için operatiflerin geçmişine sahip çıkıldığı belirtiliyor.
Eğer bu değerlendirme doğruysa, bu iki işin birbirini izleyen aşamalarda değil, aynı anda yapılmış olması daha olasıdır.

1717 yılında Londra'da (eski kentte) ve o tarihlerde bitişik bir kasaba niteliğini taşıyan Westminster'de çalışmakta olan dört locanın bir araya gelerek kendilerine topluca **Londra Büyük Locası** adını vermişlerdi. Çağdaş Masonluğun bu ilk örgütü, 1725 yılında adını **İngiltere Büyük Locası** olarak değiştirdi.

Londra Büyük Locası, Masonluğa yüzyıllardan beri süregelmiş geleneksel biçimine oranla hayli farklı bir örgütlenme tarzı getirmişti. Her şeyden önce, locaların bağımsızlığı kaldırılıyor, bir "merkezî otorite" kuruluyordu. Henüz öyle deniyor olmasa bile, Spekülâtif Masonluğun sonraki terminolojisi uyarınca, **"obediyans"** kavramı ortaya çıkarılmıştı.

Bu işlem, yurt çapında bir genel toplantı çağrısı yapılmadan, diğer localaların görüşü göz önüne alınmadan uygulanmaktaydı. Kaldı ki, kendisine "büyük loca" adını veren bu kuruluş meslek ile ilgisi olmayan birtakım amaçlar güdüyordu. İlkeleri kendi kafasına göre değiştiriyordu. Salt operatif niteliğini sürdüren localar böyle bir değişikliği ne anlıyor ne de uygun buluyordu.

Nitekim İngiltere'nin diğer bölgelerindeki localardan birçoğu, böyle bir örgütlenmeye karşı çıktı. Bu kuruluşun, Masonluğun yüzyıllar boyunca korunmuş olan eski geleneklerine uymadığını ileri sürdü. Hatta "Londra Büyük Locası" adını alıp bir masonik kurum olduğunu ileri süren bu kuruluşu, mesleğin ve sanatın saygınlığını lekelemekle

suçladı. Bu kurumun kapatılması için krala yakın çevrelere başvuruda bulunuldu.

Acaba buna tarihteki ilk antimasonik etkinlik denilebilir mi?

Londra Büyük Locası'nı kuran kişilerle birlikte perde arkasında kalarak onları destekleyenlerin amaçları göz önüne alınırsa, mesleklerinin varlığını korumaya çalışan locaların tavrını haklı görebiliriz. Büyük locayı kuranlar arasında kimileri bu işin ardında ne olup bittiğinin farkında değildi ama elbette birçoğu bunu pek iyi biliyordu. Artık ok yaydan çıkmıştı ve neye mal olursa olsun bundan böyle spekülâtif nitelikli yeni bir mason örgütü operatif mason localarına baskın çıkmalı, gelişimini sağlamalıydı. Bunun için, aslında Londra Büyük Locası'nı çok daha güçlü bir temel üzerine oturtmak gerekirdi.

Londra Büyük Locası'nın ikinci büyük üstadı **George Payne**, bu amaçla bir **"temel yasa"** hazırlanmasını gerekli buldu. Bu yeni yasa, Masonluk'ta öteden beri çoğu kulaktan dolma olan eski yasaların yerini almalıydı.

1718 yılında, büyük üstadın buyruğu üzerine Masonluk ile ilgili olmak üzere bulunabilecek tüm **"eski el yazması belgeler"**in toplanması için ülke çapında bir girişimde bulunuldu.

O günlerden çok daha sonraki tarihlerde keşfedilip günümüze kadar gelebilmiş birtakım eski el yazmalarından anlaşıldığına göre; söz konusu belgeler Masonluğun tarihini ya da masonlar ile locaların uymakla yükümlü oldukları kuralları içermekteydi. Bu belgelerin Spekülâtif Masonluğun Operatif Masonluk ile olan bağlarını koparıp yeni ve bağımsız bir şekilde oluşumunu sağlamak amacıyla mı, yoksa bu yeni kuruluşun aslında

eski mesleki ilkelerin üzerine yerleşmiş olduğunu belgeleyebilmek için mi toplandığı belirlenememiştir.
Aslında, Operatif Masonluğun başından beri korunmuş olan eski kurallarından biri meslekle ilgili hiçbir şey yazmamaktı. Bu, mesleki sırların korunabilmesi için zorunlu bir önlemdi. Ne var ki bu kuralın başta İngiltere olmak üzere birçok yerde çiğnenmiş olduğu da bir gerçekti. 15. yüzyıl başlarından bu yana bazı konular, özellikle masonların çalışmalarında uymak zorunda olduğu kurallar kimilerince kaleme alınmıştı. Bu tür el yazmalarının kaç tane olduğu bilinmiyordu ama var oldukları, hatta bazılarının İngiltere'de nerede ya da kimin elinde olduğu bile biliniyordu.

O günün koşulları göz önünde tutulacak olursa, bu bilginin bir yıl gibi kısa bir süre içinde elde edilebilmiş olması pek akla yatkın değildir. Demek ki bu konuda çok daha önceden sıkı bir araştırma yapılmıştı. Nitekim, Spekülâtif Masonluğun örgütsel oluşumu için 15 yıl kadar tutmuş bir süre boyunca hazırlık yapıldığı da bilinir.

Şimdi bu işin can alıcı noktasına geldik: Toplanabilmiş olan belgeler, birkaç ay sonra çıkan bir yangında yok oldu.

Kimi yazarlar, bu yangının aslında söz konusu "eski el yazmaları"nın ortadan kaldırılmasına bir kılıf uydurabilmek için özellikle çıkarılmış olduğunu ileri sürmüştür. Bu savı ortaya koyanların belirttiklerine göre, böylece Spekülâtif Masonluğun utkusunun güvencelenip operatif dönemin örgütsel kurallarına bağlı kalmamasının sağlanmasına çalışılmıştır.

Bir söylentiden ileri gidememiş olmakla birlikte bu görüşte bir gerçek payı olabilir. Çünkü, bundan iki yıl kadar sonra önceden varlıkları bilinmeyen başka birtakım belgeler daha

bulunmuştur. Bunlar bir şömineye atılarak yok edilmiştir. İşte bu ikinci olay masonik yazında belgelenmiştir.
Masonluğun yeni temel yasası hazırlanırken, toplanmış olan eski belgelerden ne ölçüde yararlanılmıştı?... Bu belli değildir. Bunların olası içeriği, çok daha sonra ele geçirilmiş olan diğer birtakım eski el yazmalarının incelenmesiyle sadece tahmin edilebilmektedir. Buna bakılırsa, aksi ileri sürülmüş olmasına karşın Londra Büyük Locası'nda düzenlenmiş olan yeni temel yasada Operatif Masonluğun eski geleneklerinden pek azı korunmuştur. Bunlardan çoğu da örgütlenme ya da yönetim ile ilgili olmayan töresel kurallardır.

* * *

Londra Büyük Locası'nda gerek loca görevlileri gerekse büyük görevliler her yıl yeniden seçiliyordu. Bu yöntem herhangi bir yerde yazılı bir kural olarak geçmiyorsa da, gelenek edilmesine çalışılıyordu. Nitekim, ilk büyük üstat Anthony Sayer, ardından George Payne görevde birer yıl kalmış, 1719'da **Jean Theophile Désaguliers** seçilmişti.

Désaguliers, büyük üstatlığı sırasında George Payne tarafından öngörülmüş olan temel yasa için bir tasarı hazırladı. Bunu ertesi yıl yeniden büyük üstatlığa seçilen George Payne'e devretti. Bu arada büyük loca genel kurulu bu tasarıyı görüşmüş, gerekçesini de kapsamını da uygun bulmayarak geri çevirmişti.

Öte yandan, genel kurulun geri çevirdiği tasarı zaten büyük locanın yönetimine ilişkin birçok konuya açıklık getirmiyordu. Anlaşılan genel kurulun onayını almak pek kolay olmayacaktı. Oysa büyük loca giderek gelişiyor, birçok yönetimsel soruna ivedi çözüm gerekiyordu. Bu gereksinmeyi karşılamak üzere George Payne, daha sonraki bir tarihte onaylanması beklenen temel yasaya ek olmak ve

bir an önce yürürlüğe konmak üzere bir **"genel tüzük"** hazırladı.
1721 yılında yapılan yıllık genel kurul toplantısında bu kez büyük üstatlığa **Montagu Dükü John** seçildi. Bu toplantıda, büyük locanın yönetimsel kurallarını içeren "genel tüzük" de onaylanıp yürürlüğe girdi. Temel yasa tasarısı ise bir kez daha geri çevrildi. Yeni bir temel yasaya karşı çıkan yoktu ama gerek biçimi gerekse kapsamı yetersiz görülüyordu. Bunun üzerine Montagu Dükü John, tarihsel kaynaklardan yararlanarak temel yasaya etkileyici bir giriş hazırlayıp bazı yerlerini kendi bilgileri uyarınca düzenlemesi için **James Anderson**'u görevlendirdi. Montagu dükünün tutumuna göre; bu yasa sadece spekülâtif nitelikli çalışmalar yapanlara özgü kalmamalı, inşaat sektöründe mesleğini sürdürenlerce de beğeniyle karşılanmalıydı.

James Anderson temel yasa önerisi üzerindeki çalışmasını bitirince, büyük üstat bunu kendi kurduğu 14 kişilik bir kurula aktarıp tasarıya Anderson'un verdiği biçimin incelenmesini istedi. Kurul, tasarının kapsamında Anderson'un hazırladığı tarihsel bölüm üzerinde pek durmadı. Zaten o dönemde tarihsel bilgi kaynakları da pek sınırlıydı. Anderson, bu bölümde yer vermiş olduğu bilgilerin çoğunu yangında yitirilmiş olan eski el yazması belgelerden derlemiş olduğunu ileri sürmüş, komite üyelerinin bir diyeceği kalmamıştı.

Bundan ötürü tarihsel anlatımlardaki yanlışlardan sakınılamadı. Bu kitapta genel tüzükten sonra yer alan "Onama" başlığı altındaki bölümde, daha önce birçok tarihsel yanlışlık yapılmış olsa da, temel yasa kitabında bunların düzeltildiğine değinilmiştir. Ancak, ne olduğu bilinmeyen bu "düzeltmeler" bir yana dursun, bu kitapta tarihsel bakımdan birçok yanlışlık yapılmış olduğu açıkça ortadadır. Bu yanlışlıklar ise çok sonra, 19. yüzyılda artık

tarih de bir bilim dalı olmaya yöneldiği zaman yapılmış araştırma ve değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkmıştır. Bir kez daha genel kurula sunulan temel yasa tasarısı 25 Mart 1722 tarihinde onaylandı. Fakat hemen yürürlüğe giremedi.

O sırada büyük locada önemli bir sorun çıkmıştı. Büyük Üstat Montagu Dükü John çok hastaydı ve görevini yürütemiyordu. Bu nedenle 24 Haziran 1722 tarihli genel kurul toplantısında bir başka büyük üstat seçilmesi kararlaştırılmış ve **Wharton Dükü Filip** seçilerek göreve getirilmişti. Ancak, birçokları yapılan bu işleme karşı çıkıyordu. Kuralların çiğnendiği söyleniyordu. Bunun Wharton Dükü Filip'in ne karakteriyle ne de aslında Masonluğa da hangi amaçla girmiş olduğu konusuyla ilgisi vardı. Nitekim, Londra Büyük Locası'nın tutumunu ve yaptığı çalışmaları beğenmeyen Wharton dükünü sonraki yıllarda bir antimasonik etkinliğin başında da görürüz.

Wharton dükünün büyük üstatlığa seçilmesine karşı çıkışların nedeni, George Payne zamanında yürürlüğe konmuş olan "genel tüzük" uyarınca yeni büyük üstat adayını henüz görevde olan büyük üstadın önermesi, sonra da belli bir ritüel uyarınca görevine getirmesinin gerekmesiydi. Oysa seçimde bunlar yapılmamıştı. Dolayısıyla birçokları Wharton Dükü Filip'in büyük üstat sayılamayacağı görüşündeydi.

Bu sorunun giderilmesi zaman aldı. Montagu Dükü'nün genel kurul toplantısına katılabilecek kadar iyileşmesini beklemek gerekti. Bu arada Wharton Dükü Filip temel yasa üzerinde birtakım değişiklikler yapılmasını istedi. İsteklerinden pek azı kabul edildi. 17 Ocak 1723 tarihindeki genel kurul toplantısında yöntemine uygun bir şekilde önerilip büyük üstatlığa getirildi. Son şekli verilmiş olan temel yasa da bir kez daha onaylanarak yürürlüğe girdi.

Sonraları temel yasa üzerinde birtakım değişiklikler yapılmış olduğu için, Spekülâtif Masonluğun özellikle bu özgün temel yasası anılırken "1723" tarihi de kullanılır.

Bu temel yasanın yürürlüğe girişinin üzerinden şimdi tam 280 yıl geçmiş bulunuyor.

1723 Tarihli Temel Yasa

Bazı masonik yazında Spekülâtif Masonluğun 1723 tarihinde yürürlüğe girmiş özgün temel yasası **"Anderson Yasaları"** olarak anılır.

Böyle denilmekte oluşunun, bu yasanın hazırlanışında James Anderson'un harcamış olduğu emekle ilgisi yoktur. Katkısının değeri yadsınamaz. Üstelik bu kitabın kapsamındaki "tarihsel bölüm" tümüyle onun kaleminden çıkmıştır. Bununla birlikte 1723 tarihli kitapta Anderson'un adı sadece tüm locaların üstat ve nazırlarının adlarının belirtildiği yerde geçer. Burada adının yanına "bu kitabın yazarı" diye bir söz eklenmiş olduğu da görülür. Aslında, kitabın içinde birkaç yerde bu kitabı doğrudan kendisinin yazmış olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

Anderson, temel yasa tasarısı genel kurula sunulurken bunu tasarı üzerinde çalışmış olan diğer kurul üyeleriyle birlikte imzalamıştır. Tasarının genel kurula sunuluşunda da rapörtörlük görevini üstlenmiş ve tasarıyı savunmuştur. Temel yasa yürürlüğe girdikten sonra ise, bunun doğrudan kendi yapıtı olduğunu ileri sürerek sahip çıktığını görüyoruz. O tarihte ya bunun farkına varılmamış ya da göz ardı edilmiştir.

Anderson'un bu bağlamdaki tutumu salt bireysel bir sorundan kaynaklanmış olabilir. 1722 yılında Londra Büyük Locası'nın büyük ikinci nazırı, görevine hiç

gelmemiş, toplantılarda yerini hep James Anderson doldurmuştur. Buna karşın, hiç kimse ona bu göreve doğrudan seçilmek üzere destek vermemiş, onu büyük nazır olmak üzere aday gösteren de çıkmamıştır. Genel kurulu oluşturan kardeşlerin beğenisini elde edemeyince, kendine bu yöntemle doyum sağlamıştır.

Oysa çok sonraları Anderson'un o tarihteki tasasının boşuna olduğunu görüyoruz. Çünkü Masonluğun tüm tarihi boyunca "adından en çok söz edilen kişi" olmuştur.

* * *

Bu temel yasaya "Anderson Yasaları" denilmesinin bir diğer nedeni, bunun sadece Anderson tarafından üretildiğini belirtip genelde geçerli olmadığını vurgulamak amacını taşır.

Temel yasa, yürürlüğe girer girmez, salt operatif niteliğini sürdüren locaların yanı sıra dinsel kurumlarca da tepkiyle karşılanmıştı. Özellikle din adamlarına karşı savunulması gene geçmişte bir papaz olan Anderson'a düşmüştü. Anderson bu görevi elinden geldiğince yerine getirdi ama aslında bu yasanın bazı yerlerinin değiştirilmesi gerektiğine inanıyordu. Nitekim, yıllarca uğraştıktan sonra birtakım değişiklikler yapılmasını kabul ettirmeyi başardı. 1738 tarihinde yapılan değişiklikten sonra yeni yasa kitabını bastırırken, kitabın kapağında kendi adının açıkça "yazar" olarak belirtilmesini sağladı.

Dolayısıyla, 1738 tarihli temel yasa "Anderson Yasaları" olarak anılacak olursa bu pek yanlış sayılmaz ama kendi tutumları uyarınca bazı mason kuruluşları 1723 tarihli özgün temel yasayı da bu tanımın kapsamına almayı yeğlemiştir.

Bu nedenle 1723 tarihli temel yasanın **Anderson Temel Yasası** olarak anılmasının yanlış olduğunu savunan görüşlere de önem vermek gerekir. Bu görüşler, asıl Anderson Temel Yasası'nın 1738 tarihli temel yasa olduğunu, 1723 tarihli özgün temel yasaya ise Anderson Temel Yasası denilemeyeceğini belirtir. Bu tezi savunanlar, 1723 tarihli temel yasaya Anderson Temel Yasası denmesinin arkasında yatan amacın İngiltere Birleşik Büyük Locası'nın kendi egemenliğinin dışında bulunan özgür (liberal) nitelikli Masonluk kanadını da etkisi altına almak arayışı olduğu görüşünü öne sürerler.

Bu görüş, üzerinde durulmaya değer. Mason araştırmacıların irdelemesine de açıktır.

Bunlar, James Anderson'un neden Spekülâtif Masonlukta bunca yıl adından en çok söz edilmiş olan kişi olduğunu açıklar.

1738 Tarihli Temel Yasa

Londra Büyük Locası 1725 yılında **İngiltere Büyük Locası** adını alınca, bu işin kapsamının Londra ile sınırlı kalmadığı ortaya çıktı. Önceleri sadece sözlü protestolarla yetinmiş olan salt operatif localar ile aşırı tutucu çevreler, bu kez spekülâtif nitelikli Masonluğa karşı bir saldırı kampanyasına girişti.

Bu saldırıların boyutu önemsiz sayılabilirdi ama İngiltere'deki diğer antimasonik eğilimleri de kışkırtıyordu. Bu tür girişimlerin Anglikan Kilisesi tarafından da desteklenmesi, İngiltere Büyük Locası'nı hayli rahatsız ediyordu.

Anglikan Kilisesi farklı bir Masonluğun varlığına karşı değildi. Örgütsel özelliklerine de aldırış etmiyordu.

Fakat temel yasanın kapsamını hiç beğenmiyor, metnin içerdiği bazı sözlerin dinsel ilkelerle açıkça çeliştiğini ileri sürüyordu.

Yukarıda değinmiş olduğumuz savunma görevinin yanı sıra, bu duruma bir çözüm yolu bulunabilmesi için yine Anderson'a başvuruldu. 1735 yılında Anderson'dan temel yasayı baştan sona bir kez daha gözden geçirmesi istendi.

Bu kez Anderson'un çalışmaları hayli uzun sürdü. Yaptığı hazırlıklar üzerinde tartışmalar yapıldığı ve bir türlü sonuca varılamadığı düşünülebilir ama bu sadece bir tahminden öteye gidemez. İngiltere Büyük Locası'nın o tarihlerdeki toplantıları artık düzenli olarak tutanağa geçirilmekteydi. Bu tutanaklarda önerilmiş bir temel yasa değişikliği tasarısından ve bu bağlamda yapılmış görüşmelerden hiç söz edilmemektedir. Demek ki, ya Anderson hasta olduğu için eskisi gibi hızlı çalışamıyordu ya da tutanak tutulması gerekmeyen toplantılarda görüşlerini ortaya koyduğunda ağır eleştiriler, hatta tepkilerle karşılaşıyordu.

Anderson'un önerilerinin tümünün benimsenmediğini, birtakım değişiklikler yapılmış olduğunu biliyoruz. Yeni temel yasanın 1738 tarihli bir genel kurul toplantısında onaylanmış olduğunu da biliyoruz. Sonunda Anderson **"Yeni Temel Yasa Kitabı"**nı bastırttı.

Görünümüne bakılacak olursa, bu kitabın kapsamının 1723 tarihli özgün temel yasadan pek farkı yoktu. Tarihsel bölüm yer yer düzeltilmiş ama tüm yanlışları giderilememişti. Londra Büyük Locası'nın daha önce belgelenmemiş olan genel kurul toplantılarına ilişkin anlatımlar eklenmişti. Anderson bu arada Kıta Avrupası'ndaki spekülâtif masonlara yükleniyor, onları nankörlük etmekle suçluyordu.

Gerekçesini ayrıntılı bir şekilde belirtmiyorsa da, Fransa'daki masonların kendi başlarına bazı girişimlerde bulunmalarından yakındığı belliydi. Nitekim bu arada Kıta Avrupası'ndaki masonlar bir yandan sadece 1723 tarihli temel yasayı benimsemekte diretirken, diğer yandan da Spekülâtif Masonluğu kendilerine biçimlendirmeye, birtakım yüksek dereceler kurmaya girişmişlerdi. Bu tür girişimlerin yan sonuçlarından biri de Roma Katolik Kilisesi'nin Masonluğu aforoz etmesi olmuştu.

İngiltere Büyük Locası kendisini "Masonluğun önderi" olarak gördüğü için, Masonluğa karşı gelişen tüm akımları gidermenin kendisince sağlanması gerektiğini sanıyordu. Bunun için de önce temel yasada gereken değişiklikler yapılmalıydı. Tümü içinde en önemlisi, birinci yükümlülüktü.

Temel yasanın "Yükümlülükler" olarak anılan bölümü üzerinde bu görüşle yapılmış olan değişiklikler, dış görünüşte sanki ufak tefek ayrıntılar izlenimi veriyordu ama anlamları bakımından çok önemliydi. 1723 yılında henüz söz konusu olmayan "üstat" derecesi bu kitapta temel yasaya eklenmiş, buna bağlı diğer düzeltmeler de yapılmıştı. Anderson bu kitapta ayrıca 1717-1723 yılları arasında yapılmış olup tutanakları bulunmayan genel kurul toplantılarının sonuçlarını da özetlemişti.

* * *

Bundan sonra İngiltere'de 1723 tarihli özgün temel yasanın mı yoksa 1738 yılında yürürlüğe girmiş olanın mı geçerli olacağı tartışılmaya başlandı. Böyle bir tartışmanın yapılmaması gerektiği, genel kurul yeni yasayı onaylamış olduğuna göre öncekinin yerini aldığı düşünülebilir. Ancak, nasıl 1723 tarihli yasaya karşı çıkanlar olmuşsa, bu kez yapılmış olan değişikliklere karşı çıkanlar vardı.

Tüm bunların sadece İngiltere için söz konusu olduğunu bilmeliyiz. Kıta Avrupası'ndaki localar 1723 tarihli özgün yasayı benimsemeyi sürdürüyordu.

Nitekim, 18. yüzyıl ortalarına doğru İngiltere'deki locaların birbirlerinden yer yer farklı uygulamalara giriştikleri görüldü. Bu farklılaşmada elbette hangi temel yasanın geçerli olduğu konusundaki uyuşmazlığın etkisi de vardı ama tek neden bu değildi.

Birçok loca, bağlı olduğu bir obediyansın varlığını göz ardı ederek kendi yeğlediği kuralları ve yöntemleri uygulamak istemindeydi. Yeni localaların kurulması, adayların Masonluğa kabulü, derece artırımları, görevlilerin seçimi ve oturumların yürütülmesi birbirinden hayli farklı yöntemlerle yapılıyordu.

Birbirleriyle uyum içinde olmayan localar, sadece kendilerine benzeyenleri "düzenli" olarak niteliyor, diğerlerini düzensiz kuruluşlar olup Masonluğa zarar vermekle suçluyordu. İngiltere Büyük Locası, locaları belli bir düzene sokamıyor, tutumlar arasındaki çelişkileri gideremiyordu.

Sonunda İngiltere'de Masonluk bölünmeye uğradı.

Ardından gene dış görünüşte birbirine benzer ama aslında birbirlerinden farklı temel yasaların oluşturulması evresi başladı. 18. yüzyılın ikinci yarısında Kıta Avrupası'ndaki bölünmeler İngiltere'den çok daha geniş boyutlara vardı.

Anderson bunların hiçbirini göremedi. Onun işlevi Yeni Yasa Kitabı'nın 1738 yılında basımıyla birlikte son bulmuştu.

* * *

James Anderson 1739 yılında öldü.

Cenazesine katılanlar parmakla sayılabilirdi.

Ne yaparsa yapsın, kardeşlerinin sevgisini sağlayamamıştı.

Ancak Masonluk'ta adı hep söylendi; hiç unutulmadı ve saygı ile anıldı.

Ne var ki bunun böyle oluşu, Masonluğun herhangi bir temel yasasına "Anderson Yasaları" denmesi yanlışlığını gidermez.

Yasalar kişilere değil kurumlara özgüdür.